

ливу) исплате 300 перпера, које је пок. Фрањо завјештао поменутој цркви (XIII, 220). Исте године, 23.VII, помиње се поменути Радосав с друштвом, као извршилац опоруке пок. Фрања Алексина из Црне Горе („quondam Francisci de ZARNAGORA quondam Alexii“), којему Јаков Грасо има платити 30 дуката, према прилици од 1.VII.1471 (XIII, 247).

Лука Гранде из Будве, заступник Вуксана Вукотића из Паштровића, обавезао се пред судом, 16.I.1488, да од Вуксанових добара исплати 6 златних дуката Радичу Брајићу из Црне Горе Ивана Црнојевића („Radicio Braich de MONTANEA domini Joannis Cernovich“ — XVII, 298). То је исти Радич Брајић који се помиње као народни првак из Брајића 1489. у повељи Ивана Црнојевића.

Дамјан и Јован, синови пок. Лума Шишбенића из Шишбенића (?) Црне Горе („Sisbenich de Sisbenichi de MONTENEGRO“), браћа пок. Ивана, што потврђује Дамјан из Паштровића, опуномоћили су, 16.XI.1493, брата Божа, настањеног у Млецима, да прими плаћу пок. Ивана, који је био стријелац на великој галији Фландрије („qui fuit balistarius super galea grossa de Flandria“ — XIX, 42).

Павле Матијев из Црне Горе, морнар (Paulus Mathei de MONTENIGRO, marinarius“) опуномоћио је 23. X. 1497, Михаила Маринова Бућу и Вићентија Марка Маргоцијева да га заступају пред судом у спору с једним Которанином (XXI, 181).

У XVI вијеку и даље, Црна Гора помиње се све чешће, највише у облику „Montenegro“.

И. Стјепчевић и Р. Ковијанић

ЈЕДАН ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ

Пред которским судом дана 14 јула 1663 године Турци Осман Јусуфов, Велија Хасуловић, Хусеин Мухамедов, Алија Сулиманов, сви из Комана, Касум Велија, Турчин из Микулића, и кнез Радун из Комана склапају уговор и заједнички се обавезују у име своје и осталих главара и сељака да ће на читавој територији Црне Горе као и на територији которске јурисдикције владати мир, тако да се убудуће неће понављати напади који су у прошлости наносили штете не само которској, већ и будванској и паштровској општини.

Чињеница да главари Комана и Микулића дају обавезу ове врсте у име читаве Црне Горе доказује да су само припадници ових племена угрожавали мир и спокојство у овим областима, те је према томе била довољна њихова обавеза да би се отклонили сви сукоби између Црне Горе и овог дијела млетачке територије

Надаље се обавезују да неће пропустити ниједну оружану групу из Подгорице која би бројила мање од 60 људи, већ да ће је одбити, како не би могла прећи на ово млетачко земљиште. Ако би пак нападачи из Подгорице превазишли 60 људи, исти се обавезују да ће о нападу обавијестити „пречасног Владика“ и „црногорског Кнеза“, а ови ће одмах ову вијест пренијети претставницима которске, будванске и паштровске власти.

У овој ставци споразума јасно је да се не ради о једном лицу које би било и владика и кнез, дакле, кнез-владика, пошто нотар одваја запетом ове двије титуле (*Vescovo, et Conte di Montenegro*); можда ова запета не би била довољна за оне који искључују постојање међусобне тјешње повезаности црногорских племена, оличене у фигури једног свјетовног лица — кнеза, и који једину везу племена виде у координационој улози цетињског митрополита, те би му у овом случају радо атрибуирали титулу кнеза. Уколико би се ова запета и могла сматрати омашком писара, наредна ставка уговора би нас разумјерила пошто у њој стоји да пречасни Владика и кнез Батрић, врховни главар у Црној Гори (*il Monsignor Vescovo et Conte Batrić, Capo principale in Montenegro*) јамче за правилно извршавање горњих обавеза. Из овога проистиче да су племенске старјешине били потчињени једној свјетовној личности. Према томе и каснију млетачку институцију гувернадурства могли бисмо сматрати као наставак или, боље, санкционисање традиције свјетовне власти у рукама једног човјека, а не само млетачким опортунизмом.

Даље се у уговору главари Комана и Микулића обавезују да ће њихова племена одговарати, како људским животима тако и материјалним добрима, уколико неки њихов саплеменик буде учествовао у некој оружаног групи Барана, Подгоричана или других Турака који би нападали ове млетачке области и када нападачи не би прелазили преко Црне Горе.

Познато је да је Црна Гора уживала привилегију према којој је Турска није могла присилити да ратује за њене интересе, али ипак овдје изненађује околност да је она не само водила пацифистичку политику према држави која се у то вријеме налазила у ратном стању са Турском, већ да је показивала и спремност да се упусти у рат с Турском, ако би ова покушавала нападати млетачке области преко њене територије, до чега је лако могло доћи кад се узме у обзир величина радиуса борбеног поља у вријеме Кандијског рата.

Јасно је да се млетачке власти на овом дијелу јадранске обале овим уговором обезбјеђују од турских ратних операција, а не само од евентуалних пљачкашких упада, те према томе горње обавезе Црногораца доказују и њихову способност да се одупру једном јачем турском налету који би могао услиједити у вези са извршавањем овог уговора.

Очито је да су одредбе овог уговора непријатељске према Турској, па је интересантна и чињеница да у њиховом доношењу учествују и црногорски муслимани.

На крају се констатује да ће овај уговор остати вјечно на снази и да мора бити потписан од црногорског Митрополита (кнез Батрић није био писмен).

Иза ове клаузуле слиједе потписи которских племића Vincenzo Drago, судије и Trifona Vrachiena, аудитора, као и которског нотара Vincenzo Nettoreo.

Послије ових потписа слиједи текст ћирилицом, писан Митрополитовом руком, који гласи:

„Ја бискуп црногорски подпишем се мојом руком толико за мене колико за кнеза Батрића и остале Турке от Црне Горе и кнезове и кози неумијући писати мене молише за веће потврђење овога писма“.

Из овог кратког Владичиног записа проистиче да се један кнез издваја од осталих црногорских кнезова, што непобитно доказује да га је и сам Владика сматрао првим кнезом у Црној Гори.

Увјерени смо да ће овај уговор бити предмет озбиљних и продубљених научних расправа па га зато и доносимо у цјелости.

Которски архив

Серија: Судско-нотарски акти — књига 104 — фф. 642, 643, 682.

Addi 14 luglio 1663

Fatto in Cattaro nel Palazzo pretorio in camera dell' audienza dell' Illustrissimo et Eccellentissimo signor Zorzi Corner Cavalier Provveditor straordinario in Provincia alla presenza del Molto Illustrre signor Vicenzo Drago quondam signor Giovanni Honorando Giudice et del signor Triffon Vrachien Honorando Auditore. Ove personalmente costituiti li Osman Jussufov da Comani Turco, Velia Hassulovich Turco da Comani, Ussain Muhamedov Turco da

Comani, Alia Sulimanov Turco da Comani, Cassum Velia Turco da Miculich, Conte Radun da Comani, li quali simul et insolidum cosi per loro come d'altri capi et villici cadauno rispettivamente promettendo per loro et sotto obbligazione ecc. per quiete di tutto il Paese di Montenegro et questa giurisdizione, onde per l'avenire cessati restano tutti quelli insulti che per l'addietro andavano praticando a danni di questi Giurisdizionali non solo che anco di quelli di Budua e Pastrovichi, sono divenuti fra di loro all'infrascritti patti et condizioni da esser eseguiti et puntualmente osservati sotto debito di giuramento sempre perpetuis temporibus senza alcuna repulsa, contradizione o altra cavillazione che dalli suddetti Comani et Miculich non sarà per l'avvenire formata o lasciata alcuna benchè minima partita a danni di questo contado, Budua e Pastrovichi ne tampuso permettere che per via de loro villaggi e contorni sarà lasciata penetrare nel contado medesimo alcuna partita di quelli da Podgorizza che non trapassasse il numero di sessanta, nel quale evento loro costituenti con tutti li altri voro villici si obbligano, et spontaneamente promettono di respingerli et non permetterli l'adito di trapassar in queste parti; ma quando all' incontro la partita de Podgorizani suddetti eccedesse al numero di sessanta, si costituiscono di portarne tre giorni avanti l'avviso all' Illustrissimo signor Vescovo et Conte di Montenegro, onde dalla loro diligenza l' avviso medesimo sia partecipato celermente a questo Illustrissimo et Eccellentissimo pubblico Rappresentante, a quelli di Budua, et anco alli Giudici di Pastrovichi. In caso che li suddetti Constituenti et loro villici contravenissero in minima parte al suddetto obbligo cioè di lasciar penetrar le loro partite a danni di questo contenuto, et ogni danno benchè minimo inferissero al medesimo, Il Monsignor Vescovo suddetto, et Conte Batrich, Capo principale in Montenegro, si costituiscono, come si sono costituiti di emendar ogni danno che havessero inferito, e se alcuno di detti Comani et Miculich si unisce con alcuna benchè minima partita di quelli d' Antivari et Podgorizza, et di la con quelli o altri Turchi venisse a far danni in alcun delli suddetti territorii, sebbene non passasse per via di Montenegro, ogni danno però che inferissero alli sudditi Veneti dovera esser risarcito et pagato dal Comune di detti Comani et Miculich; intendendosi perciò sottoposto uno per l' altro al miglior tenente cosi con le vite, come con le sostanze senza alcuna eccezione, e per tal causa potranno esser sempre et in ogni tempo arrestati et fermati, senza che possano mai di ciò aggravarsi, et che l' innocente habbi regresso contro il colpevole, aggiungendo di più che mancando dall' obbligo di respingere le partite de quelli da Podgorizza o altri che ascendesse al numero di sessanta, come sopra si e detto, et eccedendo al suddetto numero non ne pottrassero la dovuta notizia come oltre, ogni danno che la medesima inferisse pure li medesimi Constituenti et altri loro Capi et villici si obbligano all' emendazione

del medesimo; la presente convenzione habbia sempre vigore et legge et sentenza volontaria, et debba esser sottoscritta dal sopradetto Vescovo cosi per proprio nome come degli altri Constituenti.

Vincenzo Drago, quondam signor Giovanni, Giudice oltrescritto, m. p. Triffon Vrachien Auditore, m. p.

Vicenzo Nettoreo Cancelliere della Magnifica Città di Cattaro ha esteso sottoscritto et sigillato.

Ја бискуп црногорски подпишем се мојом руком толико за мене колико за кнеза Батрића и остале Турке от Црнегоре и кнезове и кози не умијући писати мене молише за веће потврђење овога писма“.

Сл. М.

STATUTUM TERRAE FLUMINIS

Статут града Ријеке претставља несумњиво драгоцен документ за изучавање правне историје овога града унатраг скоро пола милениума.

Статут је донесен, односно ступио на снагу, 1530 године, а јавља се као последица тежње града да своје дотадашње писане правне норме и обичајно право среди, систематизује и кодифицира. Статут је имао с једне стране да коначно пречисти, среди и утврди прописе који су до тада на територији града били у употреби и да тиме знатно олакша рад својих градских чиновника, који су се свакодневно бавили примјеном правних прописа, а сем тога, да обезбиједи правну сигурност грађана према тадашњим схватањима и духу времена. С друге стране, доношењем једног оваквог статута, чији би прописи углавном регулисали све односе у тадашњем друштву града Ријеке, хтјело се, да се, на видан и са формално-правне стране перфектан начин, потврде стари прописи, који су од давнина важили у томе крају, као и старе повластице града и грађана. Ово је граду било потребно нарочито стога, да би, добивши један овакав свеобухватан законик, лакше сачувао своја стара права у односу на господаре града, који су се често смјењивали.

Идеја за стварање једног оваквог статута родила се 1508 када је град прешао под власт Млетачке Републике, а повод за то дала је баш тежња Ријечана, да на овај начин добију потврду својих дотадашњих прописа и повластица.

У том смислу, исте године, Ријека подноси Млечима одговарајуће захтјеве у осам тачака. Званичне млетачке власти, међутим, доставиле су граду на то тражење сасвим незадовољавајући одговор, да дотадашње повластице града не могу потвр-